

KFF 31 oktober 2019

Kristne friskoler & menneskeretter

Ruth Nordström
Chefsjurist
Scandinavian Human Rights Lawyers



Frågeställningar

1. Hur är situationen för religiösa friskolor i grannlandet Sverige?
2. Vad anger konventionerna om mänskliga rättigheter om rätten till konfessionell utbildning?
3. Hur har Europadomstolen dömt i fall som gäller föräldrars rätt att välja undervisning och utbildning för sina barn?
4. Har kristna friskolor rätt till statliga, ekonomiska bidrag, enligt Europakonventionen?
5. Har kristna friskolor rätt att kräva att alla anställda delar viss värdegrund / uppfattning, enligt europarätten?

Hur är situationen för religiösa friskolor i grannlandet Sverige?

- Lagförslag om att förbjuda alla nyetableringar av konfessionella friskolor (dec 2019)
- Förslag till nya ämnesplanen för religionskunskap i grundskolan: ta bort alla hänvisningar till Bibeln och religiösa urkunder

Vanliga argument mot konfessionella skolor: segregerande

- Tankesmedjan Timbros rapport 2018
- Majoriteten av skolorna: mellan 3-5 religioner representerade i skolorna. Vissa uppskattade antalet till fler än 6 religioner.
- Katolska och frikyrkliga skolor: Mer än 31 nationer representerade per skola.

Vanliga argument mot konfessionella skolor: segregerande

Andelen elever med utländsk bakgrund

- Kristna skolor 24,6 %
- Riket, samtliga huvudmän 23,8 %
- Riket, kommunala skolor 23,9 %

Elever med utländsk bakgrund och deras studieresultat:

	Andel (%)	Andel (%)	Genomsnittligt meritvärde
Utländsk bakgrund, födda i Sverige	Nått kunskapskrav i alla ämnen	Behöriga till yrkesprogram	
Kristna skolor	82,7	92,5	233,3
Riket, samtliga huvudmän:	71,4	84,4	225,3
Riket, kommunala skolor:	69,0	82,4	219,1

Elever med utländsk bakgrund och deras studieresultat:

	Andel (%)	Andel (%)	Genomsnittligt meritvärde
Utländsk bakgrund, födda utomlands	Nått kunskapskrav i alla ämnen	Behöriga till yrkesprogram	
Kristna skolor	83	77,8	179,2
Riket, samtliga huvudmän:	47,0	57,9	179,4
Riket, kommunala skolor:	43,2	54,0	171,2

Svensk skolhistoria

- Första svenska skolan grundades 1085 av augustiner munkar i Lund
- Morgonandakter fram till 1980-talet
- Skolreform 1990-talet: möjlighet att starta friskolor

Ny svensk skollag

- 2002: Betänkande om ny skollag, krav på att undervisningen i skolan skall vara icke-konfessionell
- Barnombudsmannen: tveksamt om lagförslaget stämmer med Europakonventionen
- Skollagskommittén: kraven på icke-konfessionell undervisning är inte förenligt med Europakonventionen

Lag 2018:800

- 1 kap 6 §: utbildningen vid en offentlig förskolenhet eller skolenhet skall vara icke-konfessionell
- 1 kap 7 §: undervisningen vid fristående skolor, fristående förskolor och fristående fritidshem ska vara icke-konfessionell.
- 1 kap 7 § andra stycket: utbildningen i övrigt vid fristående skolor, fristående förskolor och fristående fritidshem får ha en konfessionell inriktning. Deltagandet i konfessionella inslag skall enligt bestämmelsen vara frivillig.

Läroplanen för alla svenska skolor

Värdegrunden i Sveriges skolor ska förmedlas:

”i överensstämmelse med den etik som förvaltas
av kristen tradition och västerländsk humanism”

Vad anger konventionerna om mänskliga rättigheter om rätten till konfessionell utbildning?

FN:s deklarationer

Europakonventionen

EU-rätten

Artikel 13 i FN:s Konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter

- 1. Konventionsstaterna erkänner rätten för var och en till utbildning. De är överens om att utbildningen skall syfta till att till fullo utveckla människans personlighet och insikten om dess värde och att stärka respekten för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter. Konventionsstaterna är vidare överens om att var och en genom utbildning skall kunna delta effektivt i ett fritt samhälle och främja förståelse, tolerans och vänskap mellan alla nationer och alla rasgrupper, etniska grupper och religiösa grupper samt främja Förenta nationernas verksamhet för att bevara freden.

Artikel 28 i Barnkonventionen

Punkt 1: Konventionsstaterna erkänner barnets rätt till utbildning och i syfte att gradvis förverkliga denna rätt och på grundval av lika möjligheter

-

Artikel 29 i Barnkonventionen

Punkt 1: Konventionsstaterna är överens om att barnets utbildning skall syfta till att (...)

(b) utveckla respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna samt för de principer som uppställts i Förenta nationernas stadga;

(c) utveckla respekt för barnets föräldrar, för barnets egen kulturella identitet, eget språk och egna värden, för vistelselandets och för ursprungslandets nationella värden och för kulturer som skiljer sig från barnets egen;

Artikel 29 i Barnkonventionen

Punkt 2: Ingenting i denna artikel eller i artikel 28 får tolkas så att det medför inskränkning i den enskildes och organisationers rätt att inrätta och driva utbildningsanstalter, dock alltid under förutsättning att de i punkt 1 i denna artikel uppställda principerna iakttas och att kraven uppfylls på att undervisningen vid dessa anstalter skall stå i överensstämmelse med vad som från statens sida angivits som *minimistandard*.

Artikel 6 i Barnkonventionen

Punkt 2: Konventionsstaterna skall till det yttersta av sin förmåga säkerställa barnets överlevnad och utveckling.

FN-kommittén har en helhetssyn på begreppet utveckling och har vid ett flertal tillfällen betonat att barnets rätt till utveckling skall genomsyra genomförandet av hela konventionen. Artikeln handlar inte bara om barnets fysiska hälsa utan barnets hela utveckling. Med utveckling avses både fysisk, psykisk, *andlig, moralisk, psykologisk och social* utveckling på ett sådant sätt att barnet förbereds för ett självständigt liv i ett fritt samhälle.

Europadomstolens praxis

Hur har Europadomstolen dömt i fall som gäller föräldrars rätt att välja undervisning och utbildning för sina barn?

Artikel 2 TP 1 Rätt till undervisning

”Ingen må förvägras rätten till undervisning. Vid utövandet av den verksamhet staten kan påtaga sig i fråga om utbildning och undervisning skall staten respektera föräldrarnas rätt att tillförsäkra sina barn en uppfostran och undervisning som står i överensstämmelse med föräldrarnas religiösa och filosofiska övertygelse”

Belgian Linguistic case mot Belgien

Beslut 1968

- Det var i målet fråga om åtgärder ankommande av olika omständigheter försvårade för franskspråkiga barn att få skolundervisning på franska.
- Europadomstolen framhöll att det i statens skyldighet att respektera föräldrarnas religiösa och filosofiska övertygelser inte ingår någon exklusiv skyldighet att ta hänsyn till föräldrarnas preferenser beträffade språk.
- Val av språk faller alltså utanför frågan om ”övertygelse”. Det förelåg inte något brott mot föräldrarnas religiösa och filosofiska övertygelse

Kjeldsen, Busk Madsen och Pedersen mot Danmark

Beslut från Kommissionen 1975

- Målet behandlade sexualundervisningen i danska skolor.
- Domstolen slog fast att det är avgörande att föräldrarnas religiösa och filosofiska åskådning måste respekterats i all undervisning som organiseras av det allmänna.
- Det ansågs emellertid inte hindra att information om religiösa eller filosofiska frågor förmedlades i undervisningen. Dock skall detta ske under förutsättning av ett objektiva, pluralistiska och kritiska förhållningssätt.

Kjeldsen, Busk Madsen och Pedersen mot Danmark

- Domstolen klargör att rätten till pluralism i undervisningen är en väsentlig del i att bevara ett demokratiskt samhälle.
- Domstolen fastställde att medlemsstaterna är förbjudna att indoktrinera eleverna på ett sätt som inte respekterar föräldrarnas religiösa och filosofiska övertygelser,
- I fallet rörde sig inte om indoktrinering, risken att eleverna uppmuntrades till ett visst sexuellt beteende förelåg inte. På det sätt undervisningen var utformad kunde det därav inte anses strida mot föräldrarnas religiösa eller filosofiska övertygelse.

Kjeldsen, Busk Madsen och Pedersen mot Danmark

- Domstolen anförde i sammanhanget att alternativa möjligheter fanns till undervisning genom hemundervisning eller i privata skolor.
- Domstolen uttalade att de flesta skolämnen i större eller mindre utsträckning i princip har någon slags filosofisk betydelse eller innebörd.
- Domstolen framhöll att artikel 2 i första tilläggsprotokollet måste läsas i ljuset av artikel 8 (rätten till privat- och familjeliv), artikel 9 (rätten till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet) och artikel 10 (yttrande- och åsiktsfrihet) i Europakonventionen.

Ingrid Jordebo Foundation of Christian schools vs Sverige

Beslut från kommissionen 1987

- Principer: Det finns en rätt att inrätta privata / alternativa skolor och / eller anordna privat undervisning
- För att en sådan undervisning genom fullgörande skall leda till en viss behörighet kan myndigheterna uppställa vissa minimikrav, en minimistandard, som exempelvis rör undervisningens innehåll, lärarnas kompetens och på undervisningens standard.

Campbell & Cosans

mot Förenade Kungariket

Europadomstolens dom 1992

- Europadomstolen prövade frågan om en avvisande inställning till skolaga (kroppslig avstraffelse) kunde anses som en filosofisk övertygelse.
- Europadomstolen uttalade att uppfattningen måste ha en viss styrka (cogency), seriositet (seriousness), sammanhang (cohesion) och viktighet (importance).
- Europadomstolen slog fast att filosofisk övertygelse (convictions) är mer besläktat med tro (beliefs) än med åsikter (opinions) och idéer (ideas).

Campbell & Cosans

mot Förenade Kungariket

- Mot bakgrund av att föräldrarnas övertygelse var att skola inte borde användas, fann Europadomstolen att föräldrarnas övertygelse utgjorde en viktig aspekt av mänskligt liv, nämligen den personliga integriteten, och att övertygelsen hos föräldrarna i en sådan fråga var att hänföra till deras filosofiska övertygelse.
- Eftersom artikel 2 inte hade respekterats i det aktuella fallet konstaterades därför en kränkning.

Valsamis m.fl. mot Grekland

- Europadomstolens dom 1996
- Grekiska skolbarn hade ålagts att delta i en parad på grekiska nationaldagen den 28 oktober. Paraden firades till minne av krigsutbrottet 1940 mellan Grekland och Italien.
- Föräldrarna i målet tillhörde Jehovas vittnen och var övertygade pacifister. De fann det stötande att deras barn skulle tvingas delta i en manifestation till minne av en krigisk händelse.



SCANDINAVIAN
HUMAN RIGHTS
LAWYERS

Valsamis m.fl. mot Grekland

- Europadomstolen konstaterade att barnen inte tvingats delta i religionsundervisningen eller i mässor, och ansåg därmed inte att paradens syfte eller sättet för dess genomförande kunde anses i sådan utsträckning kränka föräldrarnas övertygelse att skyldigheten för barnen att delta i den stred mot föräldrarätten enligt artikel 2.

Folgerö m. fl. mot Norge

- Europadomstolens dom 2007
- Europadomstolen prövade frågan om huruvida undervisningen i ämnet kristendomskunskap med religions- och livsåskådningsorientering i norska skolor - omfattande såväl kristendomen som filosofiska uppfattningar och andra religioner - var förenlig med artikel 2.
- Möjligheterna till befrielse från den obligatoriska undervisningen KRL var begränsade och förenade med svårigheter, och tonvikten i undervisningen låg på den kristna läran. Europadomstolen fann att det enligt artikel 2 måste finnas en möjlighet att få fullständig befrielse från undervisningen i ett sådant ämne.

Folgerö m. fl. mot Norge

- Europadomstolen uttalade att respekten för föräldrarnas övertygelser, filosofiska eller religiösa, ska respekteras genom hela skolprogrammet och skyldigheten gäller inte enbart innehållet i utbildningen utan också vid utförandet av de funktioner som staten har.
- Europadomstolen slog också fast att staten, i utövandet av sina uppgifter med avseende på utbildning och undervisning, måste göra detta på ett objektivt, kritiskt och pluralistiskt sätt samt att staten är förbjuden att i skolan bedriva indoktrinering som inte kan anses inte respektera föräldrars religiösa och filosofiska övertygelser.

Folgerö m. fl. mot Norge

- Europadomstolen fastställde att det står medlemsstaterna fritt att betona en religion framför andra mot bakgrund av den plats som den aktuella religionen har i statens historia och tradition.
- Europadomstolen framhöll också att det var möjligt för klagandens föräldrar att söka sig till alternativ utbildning för sina barn i form av privat utbildning. Detta torde innebära att privata skolor har frihet att ge även konfessionell undervisning.

Lautsi mot Italien

- Det så kallade "krucifixfallet". Europadomstolens dom 2011
- Europadomstolen prövade frågan om förekomsten av krucifix i klassrum i statliga skolor i Italien kunde anses som religiös indoktrinering och strida mot Europakonventionen
- Elevernas moder hävdade att krucifixen i klassrummen i de italienska, offentliga skolorna stred mot hennes rätt att ge sina barn en sekulär uppfostran
- Europadomstolens första instans gick på Lautsis linje i sitt och ansåg krucifixen kunde upplevas som ett stöd av religiösa elever, och stöta de elever som utövar andra religioner eller var ateister. Lautsi erhöll därför ett skadestånd.

Lautsi mot Italien

- Domen fick kraftiga reaktioner och fler än 20 europeiska länder och närmare 80 medlemmar av Europaparlamentet gick samman för att stödja Italiens överklagan till Europadomstolens andra kammare.
- Avgörandet i andra kammaren i Europadomstolen blev en helomvändning och ett klart stöd för Italiens rätt att låta krucifix hänga kvar i alla offentliga skolor.
- Domstolen hävdade vikten av att respektera medlemsstaternas kultur och traditioner i varje enskilt land. Europadomstolen underströk att **sekularism ("laïcité" på franska) också är en "filosofisk övertygelse", det vill säga en "tro", och som sådan är inte sekularism "neutral".**

Viktiga principer från Europadomstolen

- Rätten till pluralism inom utbildningen och undervisningen är väsentlig för att bevara det demokratiska samhället
- Det går inte att fastställa någon "värdenneutral" undervisning utan att filosofiska, religiösa och andra värdegrundade aspekter ingår i de flesta skolämnen
- **Sekularism ("laïcité" på franska) också är en "filosofisk övertygelse", det vill säga en "tro", och som sådan är inte sekularism "neutral".**

Viktiga principer från Europadomstolen

- Europadomstolen har slagit fast vikten av att respektera medlemsstaternas kultur och traditioner i varje enskilt land och har anfört att det står medlemsstaterna fritt att betona en religion framför andra mot bakgrund av den plats som den aktuella religionen har i statens historia och tradition.
- Kristendomen en otvetydig särställning i Italien och Norge genom historia och tradition.

Viktiga principer från Europadomstolen

- Information om religiösa eller filosofiska frågor får förmedlas i undervisningen, enligt Europadomstolen. Dock skall detta ske under förutsättning av ett objektiva, pluralistiska och kritiska förhållningssätt.
- Domstolen fastställde att medlemsstaterna är förbjudna att indoktrinera eleverna på ett sätt som inte respekterar föräldrarnas religiösa och filosofiska övertygelser. Även indoktrinering till förmån för sekularism är förbjudet.

Har kristna friskolor rätt till statliga bidrag enligt Europakonventionen?

- Vid tillkomsten av artikel 2, TP 1, rådde enighet om att hålla frågan om statlig finansiering av privata skolor utanför konventionen. (Council of Europe, Preparatory work on Article 2 of the Protocol to the Convention, s. 202)
- Detta bekräftades i det *belgiska språkmålet* där Europadomstolen konstaterade att konventionen inte påverkar statens frihet att välja huruvida den vill finansiera privata skolor eller inte.

Förbudet mot diskriminering i artikel 14

”Åtnjutandet av de fri- och rättigheter som anges i denna konvention skall säkerställas utan någon åtskillnad såsom på grund av kön, ras, hudfärg, språk, religion, politisk eller annan åskådning, nationellt eller socialt ursprung, tillhörighet till nationell minoritet, förmögenhet, börd eller ställning i övrigt”.

- Utgör ett system som innebär att vissa fristående skolor, men inte alla, finansieras med offentliga medel diskriminering?

Förbudet mot diskriminering i artikel 14

- Ett första kriterium för att diskriminering ska anses föreligga att det förekommit någon form av särbehandling
- Inte direkt diskriminering och särbehandling om *alla* fristående skolhuvudmän måste uppfylla samma villkor för att erhålla offentlig finansiering för verksamheten

Förbudet mot diskriminering i artikel 14

- Indirekt diskriminering av religiösa samfund mm på grund av religion?
- Om de religiösa samfunden vill bedriva konfessionell utbildning men påverkas oproportionerligt mycket av stränga krav?
- Europadomstolen har slagit fast att även en likabehandling i situationer som är olika kan utgöra diskriminering.
- Krävs att villkoren för offentlig finansiering kan rättfärdigas från statens sida

W. och K.L. mot Sverige

- Beslut 1985
- Föräldrakooperativ som ville starta en fristående Waldorfskola. När skolan ansökte om en s.k. ”skolsocial förmån” fick den avslag
- Förmånen var ett offentligt finansierat bidrag till skolböcker, skolmåltider m.m., som från början utbetalades till elever efter en medelsprövning, men som i fallet betalades direkt till skolan utan föregående prövning av elevernas behov

W. och K.L. mot Sverige

- Beslut 1985
- Föräldrakooperativ som ville starta en fristående Waldorfskola. När skolan ansökte om en s.k. ”skolsocial förmån” fick den avslag
- Förmånen var ett offentligt finansierat bidrag till skolböcker, skolmåltider m.m., som från början utbetalades till elever efter en medelsprövning, men som i fallet betalades direkt till skolan utan föregående prövning av elevernas behov

W. och K.L. mot Sverige

- Frågan var om det faktum att vissa fristående skolor erhöll det aktuella bidraget, men inte andra, utgjorde diskriminering i strid med konventionen.
- Kommissionens slutsats var att särbehandlingen mellan olika fristående skolor vilade på en objektivt rimlig grund (*objective and reasonable basis*) med hänvisning till det kommunala självstyret. Skillnaderna i behandling utgjorde därför inte diskriminering.

W. och K.L. mot Sverige

- Diskrimineringsförbudet kräver tydliga legitima mål och där proportionalitetsbedömningen görs på ett tydligt sätt i domstolen för att rättfärdiga behandling som annars skulle utgöra diskriminering.
- En allmänt svepande hänvisning till den kommunala självstyrelsen torde därför inte räcka i andra fall.

Verein Gemeinsam Lernen mot Österrike

- Klaganden, som var en association som drev privat skola i Wien, ansåg att den var utsatt för en orättfärdig särbehandling genom att kyrkans skolor (church schools) var de enda privata skolor som finansierades med offentliga medel i Österrike
- Klaganden beviljades inte offentliga bidrag då den inte ansågs fylla "ett behov", vilket var ett kriterium för bidrag enligt den österrikiska lagstiftningen

Verein Gemeinsam Lernen mot Österrike

- Klaganden, som var en association som drev privat skola i Wien, ansåg att den var utsatt för en orättfärdig särbehandling genom att kyrkans skolor (church schools) var de enda privata skolor som finansierades med offentliga medel i Österrike
- Klaganden beviljades inte offentliga bidrag då den inte ansågs fylla "ett behov", vilket var ett kriterium för bidrag enligt den österrikiska lagstiftningen

- Kommissionen uttalade att artikel 2 i det första tilläggsprotokollet inte medför någon skyldighet för staten att subventionera en viss typ av utbildning, men att artikel 14 medför en skyldighet att inte diskriminera om sådana subventioner ges.

Verein Gemeinsam Lernen mot Österrike

- Kommissionen konstaterade att kyrkans skolor var ett utspritt fenomen i Österrike och att de — till skillnad mot klaganden — ansvarade för ett stort antal elever, vilket de gjort under lång tid.
- Kommissionens slutsats var att särbehandlingen mellan de kyrkliga skolorna och klaganden var rättfärdigad då staten annars skulle få en avsevärd börda om den var tvungen att överta undervisningen från de kyrkliga skolorna. Det fanns därmed sakliga skäl som motiverade skillnaden i behandling.

Diskriminering?

- Kommissionen och Europadomstolen har accepterat argument om integration och social träning för att motivera krav på obligatorisk närvaro i undervisningen i strid med vårdnadshavarens vilja.
- Däremot är det mer osäkert hur domstolen skulle ställa sig i proportionalitetsbedömningen, när en liten andel av eleverna i skolväsendet berörs av regleringen

Har kristna friskolor rätt att kräva att alla anställda skall dela en viss värdegrund?

- EU:s direktiv 2000/78 om likabehandling (Norge anslutit sig)
- Krävs motivering av verkliga, legitima och berättigade yrkeskrav som skulle motivera en differentierad behandling i sysselsättningen

Har kristna friskolor rätt att kräva att alla anställda skall dela en viss värdegrund?

- Egenbergermålet 2018 ECJ (EU-domstolen)
- Artikel 4.2 i direktiv 2000/78 måste tolkas så att det verkliga, legitima och berättigade yrkeskravet som det hänvisar till är ett krav som är nödvändigt och objektivt dikterat med hänsyn till den berörda kyrkans eller organisationens värdegrund av arten av den berörda yrkesverksamheten eller omständigheterna under vilken den bedrivs och kan inte täcka överväganden som inte har någon koppling till den **etik** eller med kyrkans eller organisationens självständighetsrätt. Detta krav måste uppfylla **proportionalitetsprincipen**.

Travaš v. Kroatien

- Europadomstolens dom 2016
- Katolsk religionslärare i Kroatien som avskedades från sin anställning i katolska skolor när han skilde sig från sin fru och gifte sig med en annan kvinna i en civil ceremoni i strid med den katolska religiösa läran.
- Lärarens mandat att undervisa om religion i en katolsk skola styrdes avtal mellan Vatikanstaten och Kroatien om utbildningsfrågor.
- År 2006 informerades klaganden av ärkebiskopen av ärkestiftet i Rijeka att hans äktenskapsarrangemang stred mot katolsk lära och ärkestiftet drog tillbaka hans kanoniska mandat att undervisa i religion i augusti 2006.



Travaš v. Kroatien

- Europadomstolen konstaterade att den svarande staten inte hade kränkt sökandens rättigheter enligt artikel 8 i konventionen, dvs rätten till privat- och familjeliv.
- ”För att en religion ska förbli trovärdig kan kravet på en ökad lojalitetsplikt också relatera till frågor om religiösa lärares sätt att leva. Livsstil kan vara en särskilt viktig fråga när karaktären av den sökandes yrkesverksamhet är resultatet av en värdegrund grundad i den religiösa läran som syftar till att styra privatlivets och personliga övertygelser för dess följare, som var fallet med den sökandes ställning som lärare i katolsk religiös utbildning och föreskrifter om den katolska religionen”.



Travaš v. Kroatien

- Europadomstolen konstaterade att den svarande staten inte hade kränkt sökandens rättigheter enligt artikel 8 i konventionen, dvs rätten till privat- och familjeliv.
- ”För att en religion ska förbli trovärdig kan kravet på en ökad lojalitetsplikt också relatera till frågor om religiösa lärares sätt att leva. Livsstil kan vara en särskilt viktig fråga när karaktären av den sökandes yrkesverksamhet är resultatet av en värdegrund grundad i den religiösa läran som syftar till att styra privatlivets och personliga övertygelser för dess följare, som var fallet med den sökandes ställning som lärare i katolsk religiös utbildning och föreskrifter om den katolska religionen”.

Travaš v. Kroatien

- Domstolen konstaterade att sökanden medgav att han, med en examen i teologi, hade varit medveten om konsekvenserna av sitt personliga beteende på sitt mandat att undervisa i katolsk religiös utbildning: ”av det följer således att när han **accepterade jobbet**, sökanden var **medveten om betydelsen av äktenskapssakramentet** för kyrkan, som anges i Canon 1056 i Code of Canon Law.”

Travaš v. Kroatien

- Genom att delta i överenskommelsen mellan kyrkan och staten om undervisning i katolsk religiös utbildning i skolor och medvetet och frivilligt acceptera alla ovannämnda privilegier och begränsningar samtidigt med denna ståndpunkt samtyckte sökanden till att uppfylla **kravet på särskild troskap mot kyrkans läror och läror, inklusive skyldigheten att vara "framstående i sann lära, i vittnet om [hans] kristna liv och i [hans] undervisning förmåga"**.
- Hans status som lärare i religionsundervisning var relaterad till en av de viktigaste funktionerna i kyrkan och dess religiösa doktrin.

"Fegheten ställer frågan, är det **säkert och tryggt?**

Oppportunismen ställer frågan, är det **politisk korrekt?**

Fåfängan ställer frågan, är det **populärt?**

Men **samvetet** ställer frågan, är det **rätt?**

Och det kommer en tid då vi måste inta en position
som varken är säker eller trygg, politiskt korrekt
eller populär, men man måste inta den...

...därför att det är **rätt.**"